

НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї - ОДНА ІЗ СОЦІАЛЬНИХ ТА НАЙБОЛЮЧІШИХ ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ

Воробець Наталія Анатоліївна,
здобувач вищої юридичної освіти юридичного відділення
Галицького коледжу ім. В'ячеслава Чорновола
Спеціальності «Право»

Скиба Віталій Михайлович,
викладач Галицького коледжу ім. В'ячеслава Чорновола, адвокат

Анотація: У статті викладено сутність та зміст поняття «насильство в сім'ї» як суспільно небезпечного діяння одного члена сім'ї по відношенню до іншого, спрямованого на порушення його прав і свобод як людини і громадянина, які призводять до його морального, фізичного чи психологічного страждання. Виокремлено ознаки насильства в сім'ї. Розкрито види насильства в сім'ї. Узагальнено причини, що призводять до насильства в сім'ї: а) соціальні; б) економічні; в) психологічні; г) педагогічні; г) правові; д) політичні; е) фізіологічні; є) медичні.

Ключові слова: насильство в сім'ї, фізичне насильство в сім'ї, сексуальне насильство в сім'ї, психологічне насильство в сім'ї, економічне насильство в сім'ї, ознаки насильства в сім'ї.

Автор 1. Скиба Віталій Михайлович,
викладач Галицького коледжу ім. В'ячеслава Чорновола, адвокат

Автор 2. Воробець Наталія Анатоліївна,
здобувач вищої юридичної освіти юридичного відділення
Галицького коледжу ім. В'ячеслава Чорновола
Спеціальності «Право»

м. Тернопіль, Україна
natalia271099love@gmail.com

НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї - ОДНА ІЗ СОЦІАЛЬНИХ ТА НАЙБОЛЮЧШИХ ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ

Вступ. Насильство в сім'ї – одна із найсерйозніших форм порушення прав людини. Домашнє насильство вважається досить серйозною проблемою в кожній країні, де вивчається дане питання. На превеликий жаль, це небезпечне явище добре відоме й нинішньому українському суспільству, що підтверджується даними соціологічних опитувань населення України, за яким майже половина населення відчула на собі різні форми домашнього насильства.

Багатьма країнами було розроблено спеціалізовані нормативно-правові акти, що мають на меті попередження насильства у сім'ї та усунення спричинених наслідків від нього. В Україні основою для вирішення цієї проблеми став Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». Але чимало з цих законів так і не змогли досягти поставленої мети через їх недосконалість регулювання цієї сфери та високій ступінь латентності таких злочинів.

Ціль роботи: дослідити механізм дій законодавчих та організаційних гарантій у сфер домашнього насильства та висвітлення їх правових аспектів.

Матеріали і методи: Методологічну основу статті становить діалектичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ у їх суперечностях, розвитку та змінах, що надає можливість об'єктивно оцінити рівень й ефективність запобігання правопорушенням у сфері домашнього насильства в Україні; формально-логічний метод, за допомогою якого виявлено елементи правового механізму (застосування адміністративних, кримінальних, процесуальних норм права), що регулюють запобігання домашньому насильству в Україні; статистичний – під час опрацювання емпіричних даних і статистичного матеріалу дослідження. Питаннями визначення понять, пов'язаних із домашнім насильством і насильством взагалі, опікувались такі науковці, як А. Байда, А. Джужа, Г. Еквіно, К. Левченко, Ю. Лисюк, О. Старчук, Г. Христова, Ю. Черняк та інші.

Результати та обговорення. Проблема насильства та жорстокості в нашому суспільстві є надзвичайно важливою. З упевненістю можна сказати, що домашнє насильство займає одне з перших місць серед тих видів злочинів, про скоєння яких не інформують правоохоронні органи. Хоча донедавна і самими органами охорони правопорядку, факти насильства у сім'ї не розглядалися, як злочини, а вважалися суто подружніми справами, типовими проблемами або кризами, що притаманні кожній сім'ї.

Варто зауважити, що відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. У разі здійснення насильства у сім'ї відбувається порушення прав і свобод конкретної людини, створюється загроза життю особи, спричиняється шкода фізичному та психічному здоров'ю, яка в подальшому може негативно вплинути на життя потерпілої особи.

До 2018 року значним недоліком системи протидії та запобігання домашнього насильства в Україні, було недостатнє впровадження концепції насильства в сім'ї в кримінальне право України, одним із наслідків чого виступала відсутність у кримінальному судочинстві офіційної статистики щодо випадків такого насильства. Але 07 січня 2018 року набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та 11 січня 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

Законодавчими нововведеннями насильство у сім'ї тепер криміналізоване. До Кримінального кодексу України введено статтю 126-1, яка чітко визначає, що домашнє насильство – це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких стосунках, що призводить до фізичних або психологічних

страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [2].

Поряд з цим варто звернути увагу, на слова заступника міністра внутрішніх справ Катерини Павличенко, яка в програмі «Право на право» заявила, що за перше півріччя 2020 року у вдвічі збільшилось звернень громадян щодо домашнього насильства. Одночасно, зазначену інформацію не потрібно розцінювати, що домашнього насильства в Україні стало більше. Це є свідченням того, що українці стали більше розуміти, що таке домашнє насильство, як його розпізнати, куди потрібно звертатися.

Згідно статистичних даних МВС України за 2020 рік найбільше звернень з приводу насильницьких дій у сім'ях надходить до поліцейських саме у вихідні, передсвяткові дні, а також у вечірній час.

Позитивною частиною відіграє те, що МВС запустило чат-боти в месенджерах Telegram і Viber для протидії домашньому насильству. Громадяни, які ними користуються, можуть отримати дані по всіх необхідних контактах служб допомоги на регіональному рівні соціальних служб і територіальних підрозділів Національної поліції. Також є можливість зв'язатися з працівниками безплатної правової допомоги, які в режимі он-лайн нададуть вичерпну відповідь згідно з вимогами чинного законодавства.

Під час зустрічі з представниками громадських та міжнародних організацій, присвяченій питанням реалізації державної політики з протидії та запобігання домашньому насильству Президент Володимир Зеленський заявив, що в умовах пандемії коронавірусу найбільшою проблемою після хвороби виявилось зростання випадків домашнього насильства.

Відповідно до цього, 23.09.2020 набрав чинності указ президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства».

Даний указ спрямований на системну розбудови мережі реагування на насильство, він втілює базові принципи захисту прав та інтересів постраждалих осіб, адже всі відповідні служби, які працюють у системі протидії домашньому насильству, повинні працювати ефективно, а люди мають розраховувати на оперативну й адекватну відповідь на звернення. Також, в Україні запустили гарячу лінію з попередження домашнього насильства. Номер лінії – 1547.

В результаті звернення до відповідних служб з попередженням домашнього насильства, до кривдників можуть застосовуватись такі заходи:

1. Терміновий припис — захід протидії домашньому насильству, спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства. Застосовується до кривдника не більше, ніж на 10 днів. Ідеться про негайне припинення домашнього фізичного насильства. Він полягає в обмеженні кривдника, що вчиняє домашнє насильство, доступу до житлового приміщення, де проживає жертва.

2. Обмежувальний припис — захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямоване на забезпечення безпеки постраждалої особи. Обмежувальний припис видається судом на строк від 1 до 6 місяців за заявою постраждалої особи або її представника. Якщо домашнє насильство застосоване до дитини — за заявою батьків або інших родичів дитини (баби, діда, повнолітніх брата, сестри), мачухи або вітчима дитини, а також органів опіки й піклування [4, с.51].

Висновок. Отже, прийняття Закону про запобігання та протидію домашньому насильству і Закону про внесення змін до КК України і КПК України – справді рішучий крок для зменшення випадків домашнього насильства. Але викорінити проблему повністю навряд чи вдасться. Справа в тому, що більшість жертв навіть не заявляють про такі злочини, а продовжують терпіти знущання. Втім, прийняті закони справді є суперечливими і по суті не

вирішують проблему насильства в сім'ї, але принаймні надають шанси на дійове покарання (кару) кривдника. Втім, вищезазначені проблемні моменти застосування міжнародних норм запобігання насильству в сім'ї у правовому полі обумовлюють нагальну потребу науково-практичного доопрацювання цих норм, проведення перспективної кримінологічної експертизи в контексті забезпечення прав і свобод людини в нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України URL – Режим доступу до документа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 07.10.2020)
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 2012 URL – Режим доступу до документа: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 07.10.2020)
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 URL – Режим доступу до документа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17> (дата звернення 07.10.2020)
4. Дмитренко Н.І. Попередження домашнього насильства у сім'ї: метод. рекомендації / Н.І. Дмитренко, Н.В. Тропін, П.А. Власов ; Дніпропетр.юрид.ін-т МВС України. – Дніпропетровськ, 2001. – 56 с.
5. Еквіно Г. Г. Правила щодо здійснення поліцією реагування у випадках домашнього насильства // Громадська програма співробітництва по запобіганню насильства в сім'ї / За ред. Ф. К. Думка. – Одеса: ОІВС, 1999. – С. 25-36.